

визначити, що спонукало особу, яка вчинила злочин, на позитивну посткримінальну поведінку.

2. Для оцінки дійсної ролі дійового каяття для звільнення особи від кримінальної відповідальності слід відрізнити поняття «щирого каяття» від «дійового каяття».

3. На підставі дослідження вважаємо за можливе запропонувати в ст.45 КК такий елемент дійового каяття як «щире каяття» замінити на більш вдалий «з'явлення зі зізнанням».

Список літератури: 1. Новий тлумачний словник української мови. Т. 2. К., 2000. 2. Даль В. Толковый словарь великорусского языка. М., 1982. Т.4. 3. Словарь по этике. М., 1983. 4. Левитов Н.Д. О психологических состояниях человека. М., 1991. 5. Сабитов Р.А. Посткриминальное поведение. Томск, 1985. 6. Щерба С.П., Савкин А.В. Деятельное раскаяние в совершенном преступлении. М., 1997. 7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. К., 2002. 8. Сабитов Р.А. Квалификация поведения лица после совершения им преступления. Омск, 1986. 9. Столин В.В. Самосознание личности. М., 1983. 10. Проект Кримінального Кодексу України, внесений на розгляд Верховної Ради України Комісією з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю // Іменем закону. 1998. 28 жовтня. 11. Иванов В. Деятельное раскаяние и его правовые последствия // Соц. законность. 1991. №6. 12. Брусницын Л.В. Правовое обеспечение безопасности лиц, содействующих правовому правосудию: временной и субъективный аспекты // Государство и право. 1996. №9.

Надійшла до редколегії 20.03.06

Г.І. Глобенко

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ СУДДЕЮ У СТАДІЇ ПОПЕРЕДНЬОГО РОЗГЛЯДУ

З прийняттям Законів України "Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України" від 21 червня 2001 року та 12 липня 2001 року до кримінально-процесуального законодавства були внесені суттєві зміни щодо порядку закриття кримінальних справ з nereабілітуючих підстав. Деякі аспекти з цього питання були висвітлені у роботах О.М. Губської, І.Г. Івасюка, В.Т. Маляренка, В. Попелюшко та інших вчених. Незважаючи на це, питання, пов'язані з закриттям провадження у судових стадіях, а тим більше під час попереднього розгляду справи суддею, вимагають подальшого вдосконалення, що і є метою даного дослідження.

Провадження у суді першої інстанції розпочинається з попереднього розгляду справи суддею (Глава 23 КПК України). Він є окремою стадією кримінального процесу, в якій суддя одноособово розглядає направлену прокурором кримінальну справу на предмет визначення можливості призначення її до судового розгляду та вирішує питання щодо підготовки справи до нього [1, с.70]. Назва цієї стадії сформульована в Законі України «Про вне-

сення змін до Кримінально-процесуального кодексу України» від 21 червня 2001 року, який скасував попередню назву вказаної стадії – віддання обвинуваченого до суду. У юридичній літературі зазначається, що даний етап судочинства, як і інші стадії кримінального процесу, має притаманні суто йому риси, завдання та порядок провадження. Це, перш за все, контролююча стадія, яка є своєрідним процесуальним фільтром та покликана підтвердити належну якість досудового розслідування або виявити його недоліки. Вона є перевірконо-контролюючою щодо стадії досудового розслідування, а стосовно стадії судового розгляду справи – розпорядчо-підготовчою [2, с.319].

Розгляд справи в даній стадії здійснюється суддею одноособово з обов'язковою участю прокурора (ч.1 ст.240 КПК України). Окрім судді та прокурора при цьому можуть бути присутні й інші учасники процесу (обвинувачений, захисник, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їхні представники), які можуть висловити свої пояснення, пов'язані з заявленими ними клопотаннями. Б.Т. Безлепкін відзначає, що вказані клопотання за своїм змістом можуть стосуватися будь-якого питання, яке знаходиться у сфері інтересів сторін. На даному етапі руху кримінальної справи найбільш поширеним є клопотання про: визнання особи потерпілою, цивільним позивачем; допуск до участі у справі захисника; приєднання до справи додаткових доказів і т.п. [3, с.315]. Відмова у задоволенні клопотання окремому оскарженню не підлягає, але це не позбавляє особу права знову заявити його у судовому засіданні, а якщо справу було закрито, то клопотання може бути оскаржене одночасно з оскарженням постанови про її закриття. Доречно зазначити, що ч.1 ст.240 КПК України не регламентує порядок виклику та обов'язкову участь інших учасників кримінального процесу у попередньому розгляді справи суддею. Вона лише обмежується формулюванням: «Про день попереднього розгляду справи повідомляються також інші учасники процесу, однак їх неявка не перешкоджає розгляду справи». Вважаємо, що таке положення не забезпечує дотримання на даній стадії кримінально-процесуальної діяльності прав її учасників, а також суперечить п.10 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. № 9, який передбачає, що суд забезпечує всім рівні можливості щодо надання та дослідження доказів, заявлення клопотань та здійснення інших процесуальних прав. На жаль, позиція законодавця з даного питання у ч. 2 ст. 333 проекту КПК України залишається незмінною.

При закритті кримінальної справи з nereабілітуючих підстав чинне кримінально-процесуальне законодавство зобов'язує суд з'ясувати думку потерпілого щодо цього (ст.12 КПК України). При

цьому дана норма не регламентує порядок з'ясування вказаної думки. Не містить у собі чітких рекомендацій і п.33 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих у кримінальному судочинстві» від 2 липня 2004 року № 13, в якому лише зазначається, що суд повинен з'ясувати думку потерпілого з цього питання та повідомити його про це шляхом вручення чи направлення копії відповідної постанови. Слід підтримати висловлену в літературі точку зору Ю.М. Грошевого, згідно з якою, якщо в матеріалах кримінальної справи немає подібного клопотання потерпілого, заявленого органам розслідування чи прокурору, а також за відсутності даних, які б свідчили про бажання (небажання) потерпілого про закриття кримінальної справи, то у суду немає іншої можливості з'ясувати думку потерпілого інакше, як викликати його на попередній розгляд справи [4, с.88–89].

Закриття провадження за nereабілітучими підставами у даній стадії кримінального процесу можливе лише за наявності на це згоди обвинуваченого. Отже, суддя, розглядаючи справу, зобов'язаний переконатися у тому, що згода обвинуваченого на закриття провадження є усвідомленою і добровільною, він визнає свою провину та можливі наслідки закриття кримінальної справи. У юридичній літературі небезпідставно зазначається, що при закритті справи з nereабілітучої підстави виклик обвинуваченого повинен бути обов'язковим, тому що саме в цьому випадку суд може переконатися у визнанні ним своєї провини [4, с.67].

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ст.62 Конституції України). Разом з цим слід відзначити, що п.2 ч.1 ст.237 КПК України передбачає можливість закриття кримінальної справи за nereабілітучими підставами суддею і під час її попереднього розгляду. Незмінна позиція законодавця з питання, що досліджується, залишається і в п.2 ч.1 ст.332 проекту КПК України. Як зазначалося, таке положення суперечить вимогам закону, оскільки при попередньому розгляді справи суддя не повинен наперед вирішувати питання про винність особи [5, с.100]. Вважаємо, що слід взагалі відмовитися від можливості закриття кримінальних справ із nereабілітучих підстав на даній стадії кримінального процесу. Стосовно цього заслуговує на увагу позиція Ю.М. Грошевого, який відзначає, що суд вправі прийняти рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності лише після закінчення судового слідства. На думку вченого, суд повинен повно, всебічно та об'єктивно дослідити фактичні обставини вчиненого діяння, встановити вину підсудного і прийти до достовірного висновку про наявність усіх обставин, що входять до

предмета доказування у кримінальній справі [6, с.42]. Отже, відмова від судового слідства може негативно вплинути на законність та обґрунтованість прийнятого рішення у справі. У зв'язку з цим вважаємо, що закрити кримінальну справу за не реабілітуючими підставами можна лише під час судового розгляду. Враховуючи це, пропонуємо п.2 ч.1 ст.237 КПК України викласти у наступній редакції: «чи не має підстав для закриття справи за п.п. 1 і 2 ч. 1 ст. 6 цього Кодексу або її зупинення».

Відповідно до ч.3 ст.240 КПК України, протокол під час попереднього розгляду справи ведеться у разі необхідності, тобто вирішення цього питання віднесено на розсуд судді. Вважаємо, що діюче положення закону не сприяє належному захисту прав та законних інтересів осіб, котрі залучаються до участі у даній стадії кримінального судочинства. На нашу думку, ведення такого протоколу необхідне у випадках, коли: а) сторони заявили клопотання; б) суд приймає рішення про закриття кримінальної справи.

Доречно зазначити, що чинне кримінально-процесуальне законодавство не визначає рішення, яке повинен прийняти суддя у випадку незгоди з постановою прокурора або слідчого про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Такі рекомендації містяться у п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» від 31 травня 2002 № 6 щодо справ, які надійшли до суду в порядку, передбаченому ст. 9 КПК України. У такому разі суддя мотивованою постановою має повернути справу прокурору для усунення допущених порушень. Вважаємо, що аналогічне рішення повинно бути прийняте судом у всіх випадках його незгоди з закриттям кримінальних справ за іншими не реабілітуючими підставами.

За результатами попереднього розгляду справи суддя, відповідно до п.5 ст.244 КПК України, може винести постанову про її закриття. Копія даної постанови протягом трьох діб після її винесення надсилається сторонам. На постанову протягом семи діб з дня її винесення сторони можуть подати апеляції до апеляційного суду, а якщо справа розглядалася по першій інстанції апеляційним судом – касаційні подання чи скарги до касаційного суду (ч.ч.2, 3 ст.248 КПК України). Подібний порядок оскарження постанови про закриття кримінальної справи передбачено і ч.ч. 2, 3 ст.342 проекту КПК України. Слід зазначити, що порядок обчислення строку на оскарження постанови в даній стадії визначено не зовсім вдало, оскільки копія постанови про закриття справи надсилається зацікавленим особам впродовж трьох днів, а строк на подачу апеляції обчислюється з дня винесення постанови. Враховуючи це, вважаємо за необхідне підтримати висловлену в

літературі точку зору щодо необхідності обчислення строку на подачу апеляції з дня одержання сторонами копії вищевказаної постанови [7, с.551]. Крім того, особам, які присутні при попередньому розгляді справи суддею, необхідно роз'яснити їх право на оскарження даної постанови під час її оголошення.

Таким чином, питання закриття провадження у кримінальних справах під час їх попереднього розгляду суддею, як і інститут закриття кримінальних справ в цілому, потребують подальшого теоретичного дослідження та належного вирішення на законодавчому рівні.

Список літератури: 1. Лобойко Л.М. Стадії кримінального процесу: Навчальний посібник. К., 2005. 2. Кримінальний процес України: Підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / За ред. Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця. Х., 2000. 3. Безлепкин Б.Т. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). М., 2003. 4. Грошевой Ю.М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе. Х., 1979. 5. Глобенко Г.І. Закриття кримінальних справ з nereабілігуючих підстав // Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2002. Вип. 19. 6. Грошевой Ю.М. Освобождение от уголовной ответственности в стадии судебного разбирательства. Х. 1979. 7. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Под общ. ред. В.Т. Маляренко, Ю.П. Аленина. Х., 2003.

Надійшла до редколегії 14.093.06

В.В. Ігнатенко

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ БОРЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю на сьогодні є досить актуальною темою, так як стосується проблеми забезпечення безпеки громадян та держави від злочинних посягань, особливо тих, які мають ознаки транснаціональних. Ця тема вже тривалий час є предметом обговорення багатьма вченими, державними діячами, політиками тощо.

Так, у радянський період її досліджували Арцибасов І.Н., Бастриккіна А.І., Бородін С.В., Ігнатенко Г.В., Кудрявцев В.М., Блатова Т., Галенська Л.М., Панов В.П., Решетов Ю.А. та ін.; в період з 1980 по 1990 рр. – Буткевич В.Г., Лукашук І.І., Резниченко С.В. та ін. Останніми роками теоретичні проблеми, пов'язані із застосуванням норм міжнародного права в кримінальному процесі, були предметом вивчення у роботах Дашкова Г.В., Кудрявцева В.М., Панова В.П., Решетнікова Ф.М., Волеводза О.Г., Пашковського М.І., Стратонова В.М., Виноградової О.І. та ін.

Але не зважаючи на доволі значну кількість досліджень, їх практичну значимість, сьогодні постала необхідність перегляду змісту міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Це обумовлено сучасними змінами в структурі та масшта-